

Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága

**A leendő papok képzése az Egyház kulturális javai
irányában tanúsított figyelemre**

Róma, 1992. október 15.

Fordította: Dr. Varga Lajos

Budapest, 2011. OKGyK

A mű eredeti címe:

La formazione dei futuri presbiteri all'attenzione verso i beni culturali della Chiesa
Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa
Roma
15 ottobre 1992.

(A megyés főpásztorokhoz)¹

Excellenciás és Főtisztelendő Úr!

Szentatyánk, II. János Pál, akit sürgetett az Egyház kulturális javainak gyümölcsöző felhasználása a jelen történelmi helyzet szerinti evangelizáció művében, és aki aggódott az Egyház és az egész emberiség ezen becses művészi és történelmi örökségének megőrzéséért, megújított dinamizmust akart kifejezésre juttatni az Egyházban ezen értékek irányában, ezért új szervezetet alakított ki a Római Kúriában, hogy a kulturális és pasztorális tevékenységnek ezen különleges szakterületével foglalkozzék.

A *Pastor bonus* apostoli konstitúció hatályba lépésével, 1989. március 1-én, az Egyház történelmi és művészeti örökségének megőrzése érdekében létrehozott pápai bizottság valóban megkezdte tevékenységét.

Az egyik elsődleges és állandó aggodalomra okot adó tény, mely azokból az elemzésekből derült ki, melyeket az Egyház művészeti és történelmi örökségének állapotára vonatkozóan a világ teljes területén elvégeztek az, hogy a papságnak az ilyen javak megőrzésével, valamint azok kulturális és pasztorális értelemben vett hasznosításával kapcsolatos megújult elkötelezettsége, – és az [ilyen javak] evangelizációban, a liturgiában, és a hit elmélyítésében betöltött szerepük tudatosítása – nélkül nehezen sikerülhet megvalósítani a *Pastor bonus* konstitúció által kívánt tevékenységet.²

Továbbá aggasztó jelenség, hogy számos, az Egyház történelmi és művészeti örökségéhez tartozó tárgyat jogtalanul használnak, eltávolítják arról a helyről, ahová eredetileg szánták azokat, azért, hogy magánlakások és gyűjtemények részévé tegyék. Ez vagy önkényes cselekvésnek – melyet az ilyen javak őrzéséért felelős személyek alkalmanként véghezvisznek – vagy gyakrabban lopásoknak köszönhető, melyek száma félelmetesen növekszik. Mindkét esetben maguknak a papoknak – mint az egyházi közösségek művészeti és történelmi öröksége vagyongazdái – válik elengedhetetlen feladatává a felügyelet, a felelősség és a figyelmesebb megőrzés munkája.

A Szentszék a papság ilyen irányú kötelezettségét több alkalommal kiemelte és hangsúlyozta azt, hogy már a papképzés első éveitől kezdve legyen szükségszerű, hogy alaposan tudatosítsák a szent művészetek értékét. A papságra készülőknek tájékozottá kell válniuk az egyházi levéltárak alapításának, védelmének és helyes használatának, valamint a könyvtárak fenntartásának, fejlesztésének fontosságával kapcsolatban, a keresztény közösségek javára.³

Mint ahogy említeni fogjuk magában a szövegben, a *Ratio Fundamentalis institutionis sacerdotalis* visszhangozva a *Sacrosanctum concilium* zsinati konstitúciót, kérte, hogy a szent liturgiát, mint a teológiai tudományok egyik fő disciplináját más „tudományokkal való kapcsolatában” mutassák be.⁴ Különböző püspökségek, nemzeti hovatartozásukra tekintettel, a papság nevelése érdekében kibocsátott „normákban”, ilyen szaktudományoknak adtak helyet: egyházművészet, régészet, levéltártan, könyvtártudomány, mint a liturgikus és pasztorális képzés része. Mindezt azért, hogy a leendő papság megfelelő érzékenységét és felkészültségét előmozdítsák, tekintettel jövőbeni

¹Iktatószám: 121/90/18. A levelet közölte *Notitiae*, 28 [1992] p. 714-731. A körlevél kommentárja megjelent a Katolikus Nevelési Kongregáció folyóiratának legújabb számában: *Seminarium*, n. 2-3 [1999], p. 181-438.

²*Pastor bonus*, Art. 103 (Függelék I).

³Szemináriumok és Egyetemek Szent Kongregációja által közzétett *Lettera agli ordinari d'Italia per l'istituzione di un corso di archivistica nei seminari maggiori*, 1963. május 27; Uez.: *Instructio Doctrina et exemplo de sacrorum alumnorum liturgica institutione*, 1965. december 25, n. 60-63.

⁴*Sacrosanctum concilium*, n. 129; Katolikus Nevelési Szent Kongregáció, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 1970. január 6, n. 80, újabban Uez.: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis "Tria iam lustra"*, kiadása az elkészült CIC kihirdetése után, 1985. március 19.

felelősségükre az Egyház művészeti és történeti örökségének szakterületén.⁵

A különböző helyzetek gondos átvizsgálása után, melyek az egyes részegyházakat érintik, ez a pápai bizottság saját feladata részeként tekinti – a Nevelési Kongregációval együttműködve – a jelen levelet azzal a céllal címezni az excellenciás püspök uraknak – akikre a leendő papok átfogó képzése bízva van –, hogy ez intenzitásra ösztönözzön [minden felelőst], illetve azonos mértékű kötelezettségvállalás és érzékenység visszaszerzésére törekedjenek mindazok, akiket a papságra készítenek fel, az Egyház történeti és művészeti örökségének hasznosítását, fenntartását, megőrzését és felhasználását illetően.

I. Egy kiemelkedően fontos probléma az Egyház élete számára

1. Az évszázadok folyamán az Egyház saját küldetésének szerves részeként, hagyományosan megértette és megvalósította az emberi lélek művészet és történelem területén létrehozott legmagasabb szintű kifejezéseinek megőrzését és hasznosítását.

Továbbá azért, hogy az Egyház különböző nevelési és kulturális kezdeményezések által teljesítse saját hozzájárulását az ember integráns fejlődéséhez, hirdette az evangéliumot, és az istentiszteletet sokféle módon tökéletesítette az irodalmi, ábrázoló, zenei és építészeti eszközökkel; továbbá a történelmi emlékek megőrzésével, valamint a hívek életének és reflexióinak pontos dokumentálásával. Ezen eszközök által hirdették és hirdetik folyamatosan ma is az üdvösség jóhírére – a megváltás üzenetét – a hívők és nemhívők teljes sokaságának.

Az Egyháznak ez az állandó figyelme az emberi tehetség és a hithez való ragaszkodás bizonyítékainak mérhetetlen kincstárával gazdagította az emberiséget. Ez kiemelkedő részét képezi az emberiség kulturális örökségének.

2. A II. Vatikáni Zsinat szintén ünnepélyesen figyelmeztetett erre a felelősségre és az Egyháznak erre a szolgálatára. Tekintettel a szent művészetre (ars sacra), főként a papság művészeti képzése fölött időzött: „A klerikusokat filozófiai és teológiai tanulmányaik idején oktatni kell a szakrális művészetek történetéről és fejlődéséről is, valamint azokról az egészséges alapelvekről, melyeken a szakrális műalkotásoknak alapulniuk kell, annak érdekében, hogy becsülni és őrizni tudják az Egyház tiszteletreméltó művészeti emlékeit, és megfelelő tanácsokkal tudják ellátni az alkotó művészeket.”⁶

A zsinat valóban tudomásul vette a probléma két fontos összetevőjét, melyeket mi most a leendő papok képzéséért felelős személyek és intézmények figyelmébe kívánunk ajánlani:

3. Egyfelől ma tanúi vagyunk annak, hogy a világ különböző részein és a különböző kultúrákban a népek értéktudata saját művészeti és kulturális örökségükkel kapcsolatban erőteljesen növekszik. Megújult figyelem irányul erre a területre. Új és bőségesebb erőforrásokat használnak fel megőrzésükre és használatukra. Egyre hangosabbak azok a hangok, melyek szétszóródásuk vagy elpusztulásuk veszélyére figyelmeztetnek, és tiltakoznak emiatt.

Míg az emberiség megállapítja az ideig-óráig tartó fogyasztás és a technológia vitathatatlan teljesítményén alapuló élet kudarcát, és miközben azok az ideológiák, melyek zártak a természetfölötti és az emberi spiritualitás iránt, összeomlanak; növekvő érdeklődés vehető észre az

⁵Ld. még a 18. lábjegyzetet.

⁶*Sacrosanctum concilium*, n. 129 e 122-128. Ld. még: *Gaudium et spes*, n. 53-62 és II. Vatikáni Zsinat, *Messaggi del Concilio all'umanità (agli artisti)*, 1965. december 8.

ilyen javakkal kapcsolatos műélvezet iránt, melyek az emberi lélek és jellemzően az emberi géniusz legmagasabb szintű megnyilvánulásai.

Egy olyan világban, melyet a barbarizmus új formái veszélyeztetnek, és melyet egyre tekintélyesebb migrációs áradat ér, mely teljes népeket tesz ki annak, hogy mintegy gyökereiket saját táptalajukból kiszakítva éljenek, férfiak és nők növekvő számban válnak érzékennyé a kulturális és művészi kifejezés emberformáló értékére. Ennek következtében növekszik a meggyőződés, hogy ezen művészeti és kulturális értékeket helyesen őrizték, védjük meg a szétszóródástól és a pusztaság eszközként való felhasználástól, (amelyek kizárólag gazdasági célra irányuló felhasználásból erednek), hogy így érzelemhordozóként és az emberi élet számára érték-hordozóként hasznosítsák az emberiség jövője érdekében.

4. Másfelől, ha tudatában vagyunk, hogy a humanizálás ezen művéhez hozzájáruló törekvés és felelősség gondoskodást jelent a „lélek kiegészítő tevékenységéről”, melyet biztosítani kell a modern világnak, különösen az Egyházra és – a keresztény közösségen belül – mindenképp főlött a papság vállaira nehezedik. Ők – a papok – a püspökök és Péter utódjának vezetése alatt hitelesen elnökölnék és irányítják az evangelizáció művét, amely megvalósul a kulturális javak gondozásának és használatának előmozdításával is. Különleges módon rájuk van bízva a közösség kulturális javainak bölcs és felvilágosult megőrzése, melyeknek gyakran jelentős részét alkotják a művészi zsenialitás munkái és az atyák hitének jeles tanúságai és emlékei. Továbbá feladatuk, hogy előmozdítsák az egyházi közösség, valamint a kultúra és művészet művelői közötti állandó párbeszédet, miközben megújítják a hagyományt, mely halhatatlan értékű munkáknak adott életet, hozzájárulva magának a művészetnek, a keresztény [hívő] közösségnek és az egész emberiségnek belső gazdagodásához.

5. Szem előtt tartva ezeket a megfontolásokat, és tekintettel a Történelmi és Művészeti Örökség Megőrzésére létrehozott Pápai Bizottságnak az egyes részegyházakban nemrég elvégzett felmérésére, sajnálatos módon meg kell állapítani, hogy az előző években sok esetben a papság felkészültsége elég gyenge és hozzávetőleges volt ennek a feladatnak az elvégzésére, bár nem hiányzott teljesen.⁷

Valóban igaz, hogy a papoknak a modern világban szembesülniük kell számos sürgető és bonyolult evangelizációs és a közösség vezetését illető problémával; de ugyanúgy igaz, hogy az a tevékenység, mely a rájuk bízott kulturális javak kezelése és helyes hasznosítása tekintetében részét képezi küldetésüknek, a korábbi megfontolások alapján bizonyosan nem másodlagos és elhanyagolható feladat.

Még azokban az esetekben is, melyekben a papok kapcsolata a kulturális javakkal e tárgyban illetékes laikusok és szakértő tanácsadók által megfelelően rendezett, a végső felelősség és mindenképp főlött ezen javak pasztorális célú használatának elsődleges felelőssége azé, aki a közösségben elnököl, következőképpen ez megfelelő felkészítést igényel számára.

A negatív következmények, melyek kulturális javak kezelésében az esztétikai és pasztorális érzékenység hiányából fakadnak, sok esetben nyilvánvalóak és mind az egyházi, mind a civil hatóságok részéről jogos panasz tárgyát képezik: a lopások, olykor az őrzés súlyos hiányosságai miatt, káresetek, helytelen és romboló felhasználás, jogtalan elárúsítás, hiányos és szakszerűtlen restaurálás (néha elővigyázatlan módon lefolytatva, liturgikus célú motivációval), az örökség gondozásának hiánya, párbeszéd vagy átlátható kapcsolatok hiánya a tudósok és a művészek

---

⁷Az egyház művészeti és történelmi örökségének megőrzésére létrehozott Pápai Bizottság körlevele: *Lettera circolare ai presidenti delle conferenze episcopali con la relazione sulle risposte al questionario sui beni culturali nelle varie nazioni*, 1992. március 10. (Documenum 10).

világával.⁸

6. Ezen jelenségek figyelembevételével egyre sürgetőbbnek tűnik az egész Egyház megújított figyelme erre a problémára. Már sok minden történt és történik ma is a hibák kijavítására és a gondatlanság megelőzésére. De még most is sok tennivaló maradt mindenekelőtt a megújított érzékenység és a tájékoztatás területén, tekintettel az Egyház szolgálatában elsődleges szempontok: az Evangélium hirdetése és az emberiség igazi előrehaladása fontosságára.

Következésképpen nézetünk szerint valós problémával állunk szemben, melynek jelentősége elől nem szabad elmenekülni senkinek. Ez a probléma különlegesen sürgős jellegű, ha megfontoljuk kapcsolódását az új evangelizáció valóban nagy feladatához. Egy megfelelő megoldás erre a problémára képes lehet új és hatékony lehetőségeket nyújtani mind a katekézis, mind a liturgikus pasztoráció, mind – általánosabban – a kultúra előmozdítása és terjesztése területén, amelyet soha nem tartottak idegennek az Egyháznak az emberiség egyetemes fejlődése érdekében kifejtett gondoskodásától.

7. Ezen megfontolások alapján alkalmasnak tűnt, hogy az Egyház Művészeti és Történeti Örökségének Megóvására létrehozott Pápai Bizottság az excellenciás püspök uraknak, és különösen a papi és szerzetesi képzésért felelősöknek ajánlja ezt a sajátos reflektáló hozzájárulást, valamint a néhány alkalmazási javaslatot a leendő papok képzésére a kulturális javak előmozdítása, megőrzése és hasznosítása tekintetében.

Így visszaidézünk és megújítunk egy hosszú és dokumentált hagyományt, melynek az Egyház részese volt, és amely szerint különösképpen a pápák és a Szentszék hivatalai (dikasztériumai) gyakran és ünnepélyesen utalnak ezen probléma fontosságára, és megmutatják a hatékony megközelítés útját.

Továbbá [a jelen körlevélben közzétett] ezen adalék megfelelő módon összhangban van a papság képzéséről szóló, a legutóbbi szinódus által ébresztett gondolatokkal. A „jelenlegi körülmények” között emlékeztetve a szinódus ezen témájára, valóban azonosíthatjuk azt, amit már fentebb említettünk, mivel a szinódusi atyák többszöri, többé vagy kevésbé közvetlen beavatkozása úgy említette a kulturális javak témáját, mint utakat az evangelizáció és hit előmozdítása számára. Ezt visszhangozza II. János Pál pápa apostoli buzdítása.⁹

8. Szándékunkban van néhány megjegyzést tenni, és néhány prioritást ajánlani négy fő pont köré csoportosítva: először és mindenek előtt a beavatkozás és az oktatási szándékú figyelmeztetés célja, melyeket ez [a levél] ki akar emelni; második helyen a képzési út egészének és főbb vonásainak elemzése azért, hogy – a harmadik helyen – időzzünk ezen képzés sajátosan skolasztikus-intellektuális jellegű nézőpontjánál; végül néhány megfontolást teszünk az oktatókról és azon eszközökről, melyek alkalmasak a papok képzéséhez a rájuk bízott kulturális örökség fejlesztése, megőrzése és hasznosítása területén.

II. A jelen dokumentum célja

9. Jelen dokumentum megkísérli, hogy segítséget nyújtson a papságra jelöltek neveléséért felelősöknek, miközben pontosan kijelöl oktatási utakat és mindenek fölött hatékony eljárásmodokat és kezdeményezéseket sugall, melyek szervesen beépülnek a leendő papok képzési tervébe, hogy tudatában legyenek feladatuknak az Egyház művészeti és történeti örökségével

⁸Klérus Kongregáció: *Litterae circulares ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū Opera artis de cura patrimonii historico-artistici Ecclesiae*, 1971. április 11.

⁹Vö.: II. János Pál pápa szinódus utáni apostoli buzdítása *Pastores dabo vobis* 1992. március 25., n. 55.

kapcsolatban.

Tekintettel arra, hogy ilyen irányú képzési munka elkezdéséről és pontos meghatározásáról van szó, mely az elmúlt években számos egyházi körben gyakran félbeszakadt, késlekedett és hiányos volt, a legfőbb gondunk az, hogy elmélyedt gondolkodást ösztönözzön a jelen helyzetről, az igényekről és a szükségletekről, a rendelkezésre álló és az aktiválható pénzügyi erőforrásokról annak érdekében, hogy megteremtjük a feltételeket konkrét kezdeményezések számára, fokozatos és jól átgondolt módon.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy ezzel a problémával a már felszentelt papság állandó továbbképzése ugyanígy szembesül. Most figyelmünket — legalábbis egyelőre — mégis a leendő papok kezdeti képzésére akarjuk összpontosítani.

10. Amit mondani szeretnénk, különösen a papságra készülőkre vonatkozik, akár az egyházmegyes papságra, akár a megszentelt élet intézményeiben és az apostoli élet társaságaiban szolgálatot teljesítőkre. Tekintettel azonban megannyi vallásos világi férfi és nő nagy felelősségére, akik a kulturális javakkal munkálkodnak, a jelen körlevél megfelelő módosítások végrehajtásával azokhoz is fordul, akik a megszentelt élet intézményeiben és az apostoli élet világi közösségeiben nevelődnek, férfiakéban vagy a nőikéban, hogy ők is felkészültek legyenek számításba venni ezt a szempontot apostoli tevékenységükben.

11. Bizonyos az, hogy nem a kulturális javak ügyvitele tárgyában akarunk szakembereket képezni. Amit el akarunk érni az egyszerűen az, hogy a lelkipásztorok szerezzék meg azt az érzékenységet és azt a szakértelmet, amely lehetővé teszi számukra, hogy figyelmesen mérlegeljék a veszélyeztetett javak jelentőségét, hogy adott esetben így képesek legyenek a szakértőkkel való korrekt együttműködésre, hatáskörök túlzott átadása nélkül. Továbbá a papok abba a helyzetbe kerüljenek, hogy a rájuk bízott közösséget képesek legyenek nevelni az általuk gondozott ilyen értékek védelmére, tudjanak tisztességesen és eredményesen együtt dolgozni a társaságokkal, a közigazgatással, a közintézményekkel és magánszemélyekkel, amelyek a művészet és a kultúra különböző formáinak védelmén és fellendítésén munkálkodnak.

12. Az a szakterület, melyre itt utalunk, nem kizárólag a szakrális művészetet foglalja magába (építészet, festészet, szobrászat, mozaikművészet, zene, berendezési tárgyak és minden más művészet, mely ehhez a területhez tartozik, valamint a liturgiára és a kultuszra irányul), hanem a könyvtárakat, a levéltárakat és a múzeumokat is, melyek között sokat most létesítenek, megújítanak, vagy kifejezetten egyházi szempontok szerint korszerűsítanak. Mindezen területek fejlesztése és gondozása az egész keresztény közösség által felajánlott nagy értékű szolgálatként tekinthető, mely által így védelem alatt marad az emberiség kulturális örökségének jelentős része.

III. Teljes képzési útmutatás és ezek értelme

13. Mielőtt néhány konkrét javaslatra térnénk, szeretnénk emlékeztetni arra, hogy különösen a mi esetünkben, mely tipikus lelkipásztori képzés, nem csak az a feladat, hogy biztosítsuk a kulturális javakra vonatkozó [ismertető] jegyek és információk átadását. Sokkal inkább arról van szó, hogy olyan képzési utat kövessünk nyomon, amely különböző szempontok alapján és különböző eszközökkel növeli a kiforrott érzékenységet ezen értékek irányában, az összes szeminárium vagy tanulmányi ház oktatási programja keretében.

A kulturális javakat ismerni és értékelni kell olyan tanult embereknek, akik képesek arra, hogy megragadják teljes értéküket, és hasznot húznak az igazságok szemléletéből, melyeket [a tárgyak] közvetítenek.

Szembe találjuk magunkat egy olyan problémával, amely nemcsak akadémiai jellegű, hanem az egyén érzékenységének általános képzettségébe gyökerezik. Következésképpen ebből a szempontból, valamint a leendő papok többségénél arról lesz szó, hogy [a képzés során] egy olyan kultúrát kell integrálni, mely a világ különböző tájain egyre inkább műszaki irányultságúnak és hatékonyságra törőnek tűnik. Ez spontán módon nem kedvez az olyan humanista mentalitás létrehozásának, amely elengedhetetlen előfeltétel az emberi szellem legjobb és leghitelesebb kifejezéseinek helyes értékeléséhez.

14. A képzésnek mindenekelőtt ilyen jellegű integrációval kell foglalkozni, különösen, ha a papnövendékek olyan területekről származnak, ahol a technikai kultúra túlsúlya és a tudományos beállítottság a jellemző, miközben ennek eredményeként az esztétikai tapasztalatok, valamint a történelmi és irodalmi érzékenység szempontjaiból, a művészet világának részvételen alapuló ismerete és még inkább az ilyen javak értékelésének képessége tekintetében óriási hiányokkal rendelkeznek.

A növendékeket személyesen be kell vonni az ilyen jellegű „humanizmus” elsajátításába, mely legnemesebb és legkiegyensúlyozottabb jelentésében elengedhetetlen előfeltétel és szükséges ismeretanyag az egyének és a kultúrák részéről az evangéliumi üzenet elfogadásához. Ahogy azt sejteni lehet, első helyen és kizárólagosan nem intellektuális tevékenységről van szó, hanem inkább a személy átfogó fejlődéséről, érzékenysége érettségének mértékéről, vallásos hitéről és [Isten] imádatáról, valamint kulturális, spirituális és lelkipásztori szintjéről.

A szemináriumok és a tanulmányi házak oktatási programját sok szempontból maguknak kell oly módon gazdagítani, hogy jól kiválasztott és megtervezett alkalmaikon a megfelelő tapasztalatok és ösztönzések növeljék ezt az általános érettséget.

15. Bölcs dolog itt felidézni, hogy a közeg, melyben ez az oktatás történik, már önmagában is rendelkezik az oktatás képességével. Még egy egyszerű vagy modern környezet is többé-kevésbé képes lehet megkönnyíteni a befogadás feltételének kialakulását és növelni a megfelelő esztétikai érzékenységet. Annál is inkább igaz ez ott, ahol a személy történelem és művészet által telített környezetben él.

16. Szintén fontos lehet maga a közösségi élet is a mi szempontunkból, melyet itt javasunk: serkenteni az aktív részvétel érzékét, feltételezve a személy felelősségvállalását; nevelni az együttműködés lelkületére saját határainak felismerésével; növelni a megbecsülést mások szakértelme iránt, és fejleszteni az értékelés képességét, miközben mindezeket az evangélium szolgálatára irányítjuk — ezek képezik a papságra való felkészítés ezen aspektusának néhány összetevőjét.

Az ilyen emberi tulajdonságok hiányos megszerzése egyike lehet a történelmi és művészeti örökség megőrzésével kapcsolatos éretlen magatartás több közvetlen okának, vagy a művészek világával folytatott korrekt és termékeny párbeszéd nehézségének. Semmi sem teszi képtelenebbé az embert az igaz és a szép értékelésére, mint a beszűkült mentalitás.

17. A lelki képzés szintén jelentős feladatot kap ebben a szemléletben. A liturgikus élet nagyon fontos szerephez jut az esztétikai érzékenységre nevelésben. Az első művészeti iskolát az ünnepek valósították meg, melyek közösségformáló erővel rendelkeznek. Ezek példák lehetnének a művészet nézőpontjából is. Ez [a személy művészettel kapcsolatos] szintjének és minőségének állandó ellenőrzésével jár, azért, hogy elkerülje egyrészt az ezzel a szemlélettel ellentétes gondatlanság túlkapásait, vagy másrészt túlságosan nagy és bizarr finomítását, mert mindkettő szemben áll a jó esztétikai érzéssel.

A közösségi és az egyéni imádság is a képzés fontos közegeit jelentik a hitélménybe mélyen integrált művészi fogékonyság kialakításához. A lelki képzés felelősei ezért olyan módon neveljenek imára, hogy az engedjen teret az érzékenység, a képzelőerő, az esztétikai szemlélődés dimenzióinak. Ez az utóbbi, ha jól illeszkedik a kegyelmi tapasztalatba és a Lélek elfogadásába, egyáltalán nem zavaró vagy felforgató; sőt ellenkezőleg, mozgató erő, hogy mindig mélységesen ünnepeljék „az Úr nagy tetteit”.

18. A lelkipásztori gyakorlat gyakran találkozik a szakrális művészethez és általában a művészethez kapcsolódó problémákkal.

Ezért szükséges, hogy a leendő papok mindennek előtt támogatást kapjanak abban, hogy ne kerüljék el ezeket, hanem képesek legyenek megismerni, értékelni, és szembesülni velük, bölcsességgel és lelkipásztori intelligenciával. Már az első szolgálati tapasztalataik során így tudomást szereznek arról a felelősségről, ami ezzel kapcsolatban várja őket, mint a hívő közösség vezetőit, és amely egy érdekes és erőforrásokban gazdag világ, de rászorul a megfeszítésre és az iránymutatásra.¹⁰

IV. Iskolai és intellektuális képzés

19. Amit már eddig kifejtettünk, annak bizonyosan nem áll szándékában alábecsülni az intellektuális képzés sajátos hozzájárulását – az egyetemi kurzusok megfelelő struktúrája által – problémánk megoldására. Mi pusztán a képzésnek ezt a meghatározó és lényeges területét a személy általános növekedésének tágabb összefüggésébe akartuk helyezni, melyet az egyetemi oktatás is megcéloz.

A következő javaslatokban, ragaszkodni fogunk a Ratio Fundamentalis iránymutatásához, mely bölcsen ajánlja, hogy „ne növeljék a tantárgyak számát, hanem keressék annak a lehetőségét, hogy megfelelően beleillesszék az új kérdéseket és az új nézőpontokat a már előírt tárgyakba”.¹¹

20. A korábbi tantervek hiányosságainak megszüntetése azzal a céllal történik, hogy lehetőség szerint részesítsük előnyben már a jó középiskolai képzést is a serdülés és a kora ifjúság éveiben, vagy kis-szemináriumi keretek között, vagy a hivatások más iskolai és kulturális képzésénél.

A leendő papok jelen körülmények között történő képzéséről tartott utolsó püspöki szinóduson sok atya megerősítette, hogy a fiatal és a felnőtt életkorú hivatások számára a teológiai tanulmányok megkezdése előtt propedeutikus év beiktatása szükséges, így ezen idő alatt legyen lehetőség a művészettörténet, a kultúrtörténet és a filozófia megfelelő elhelyezésére, melyek nagy segítségnek bizonyulnak a humán és művészi érzékenység érlelődéséhez. Ennek igényét a poszt-szinodális dokumentum is magáévá tette.¹²

21. A filozófiai kurzusok tehát tartalmazzák helyes mértékben az esztétikát érintő kérdések megfelelő együttesének bemutatását.

A szisztematikus teológia [kiemelkedő módon] sok fontos témát képes megjeleníteni, utalással a kinyilatkoztatás „formá”-jára, melyet értékelni lehet nemcsak a transzcendentális, az igaz és a jó fényében, hanem a szép fényében is, mely szempontot gyakran figyelmen kívül hagynak.¹³

Az itt javasolt értelemben különösen a lelki élet teológiája lehet az, ami pozitív módon képes

¹⁰II. János Pál pápa, *Lettera agli artisti*, 1999. április 4.

¹¹Katolikus Nevelési Szent Kongregáció: *Ratio fundamentalis* n. 80 és n. 90, erre utal a II Vatikáni Zsinat határozata *Optatum totius*, n. 17.

¹²II. János Pál pápa *Pastores dabo vobis* n. 62. Ld.: Katolikus Nevelési Kongregáció *Lettera circolare su alcuni aspetti più urgenti della formazione spirituale nei seminari*, 1980. január 6., III. rész.

¹³A mai teológusok közül ezt az elméletet ki dolgozta ki művében H. U. Von Balthasar: *Herrlichkeit* (Einsiedeln 1961-1971).

befolyásolni a keresztény tapasztalatok legkiemelkedőbb növekedését olyan témák elemzésével, mint például az ikonológia, vagy az általános esztétikai elemek hatása.

A kánonjog oktatásának tartalmaznia kell a legfontosabb kánonok elemzését, melyek a kulturális javak és műértékek kezelésével kapcsolatosak.¹⁴

Mindegyiknél fontosabb szerepe van a liturgika tanításának, mert a liturgiának ki kell emelnie a hit kifejező és kommunikatív értékét, mely megjelenhet az építészet, a festészet, a szobrászat és a zene művei által a szentségek ünneplésében és a kultuszban.

Ez szintén igaz az egyháztörténelemre és a patológiára, amelyek a lehetőségek széles skáláját kínálják a keresztény hit teremtő erejének – ami képes elfogadni és magasságba emelni a különböző művészi kifejezőmódokat – valamint annak a mély kapcsolatnak kiemelésére, amely a teológiai reflexió, a hit inkulturációja és a műértékek között fennáll.

Végül a pasztorálteológiában is, amely a közelmúltban nagyobb figyelmet nyert a teológiai oktatásban, bőséges lehetőség van új szempontok alapján kezelni a szakrális művészet és a kulturális javak témáit, valamint a keresztény közösség lelkipásztorainak, mint ilyen javakért felelős vezetőknek szerepét.

22. Amint korábban láttuk, a Ratio Fundamentalis miközben javasolta, hogy ne növeljük feleslegesen az egyetemi kurzusok számát, felismerte a speciális tanfolyamok és segédtudományok szerepét és fontosságát.¹⁵ Egyes nemzeti püspökségek a saját szemináriumaira vonatkozó „normák” kidolgozásában elfogadták ezt a kezdeményezést, azt tanácsolva, hogy olyan kurzusokat kell tervezni, melyekben a szent művészet története és alapelvei, a keresztény archeológia, a levéltártudomány és a könyvtártudomány is helyet kap.¹⁶ Ezek a kurzusok hozzájárulhatnak néhány olyan hallgató kiválasztásához, akik vezető szerepet tölthetnek be ezen a területen, annak érdekében, hogy képesek legyenek ösztönzést és segítséget nyújtani fivéreiknek.

23. Ezért azt kívánjuk, hogy az egyes püspöki konferenciák összes szabályainak felülvizsgálata és megújítása során a szakterületeknek az a része, mely „az Egyház kulturális javaival kapcsolatos kulturális és pasztorális képzés” általános témakörébe tartozik, jobban megtervezett legyen. Azt is mondhatjuk, közvetlen lehetőség van arra, hogy minden szeminárium és tanulmányi ház felvázoljon és erőteljesebbé tegyen egy szakági programot ebben a tárgykörben, felhasználva a hasonló természetű tárgyakban rendelkezésre álló lehetőségeket a történeti és művészeti örökség témaköréhez, miként azt már fentebb említettük.¹⁷

Megfelelő kézikönyvek kiadása nagyon hasznos lenne, melyek egységes módon tartalmazzák a lényeges érintő téziseket, tekintettel a rendkívül összetett jogi, liturgikai, esztétikai, pasztorális és műszaki jellegű szempontokra –, melyek a megőrzés, restaurálás, műtárgy-kezelés során merülnek fel, – valamint az Egyház kulturális javaival kapcsolatos irányításra és felelősségre, továbbá a

---

¹⁴CIC (1983) V. könyv „Az egyház anyagi javai” (*De bonis Ecclesiae temporalibus*), és a CIC egyéb kulturális javakkal foglalkozó kánonjai: 486-491, 535, 555, 562, 638, 1171, 1189-1190, 1210, 1215-1216, 1220, 1222, 1224, 1234, 1269-1270, 1283-1284, 1292, 1377. A CCEO (1990) ugyanezen a címen tartalmaz hasonló kánonokat: 256-261, 278, 296, 309, 870, 872-873, 887-888, 1018-1019, 1025-1026, 1036, 1449.

¹⁵Katolikus Nevelési Szent Kongregáció: *Ratio fundamentalis*, n. 80. 83-84.

¹⁶Ld. például: Olasz Püspöki Konferencia: *Ratio studiorum* a nagyobb olasz szemináriumoknak, 1984. június 10. n. 66-68.

¹⁷Tekintettel arra, hogy a helyi körülmények változatosak, a Pápai Bizottság nem szándékozik szerves programot adni az ezzel összefüggő művészeti, jogi, pasztorális és szervezési témákban, a papok, a kulturális javak művészei, valamint az egyháztörténészek kapcsolatára vonatkozóan, abban a meggyőződésben, hogy ilyen komplett és hatékony programot a jelen Körlevél útmutatása szerint, helyben ki lehet dolgozni.

leendő papok szerepére ezen a területen.

24. Az oktatás által nyújtott iránymutatásra és általában az oktatás egészére vonatkozó rendelkezések között végül kiemeljük az olyan sajátos jellegű kezdeményezések hasznosságát, mint találkozók művészekkel és műkritikusokkal, részvétel néhány különösen jelentős művészeti eseményen, a múzeumi, levéltári, könyvtári szakterülethez tartozó egyházmegyei intézményekkel kapcsolatos tájékoztatás és ezek meglátogatása, az egyházmegye legfontosabb egyházi és világi műemlékeinek meglátogatása.

A közvetlen kapcsolatfelvétel a művészet és a történelem világával, – mely megvalósulhat akár személyes találkozás révén azokkal, akik ezen a területen dolgoznak, akár a műtárgyak és a történeti dokumentumok tapintható közelsége által – olyan különösen hatékony oktatási tapasztalat, amelyet nem lehet teljesen helyettesíteni az iskolai elméleti órákkal.

Nevelők és eszközök

25. Minden képzésért felelős részéről szükséges a jó érzékenység az itt jelzett problémával szemben, mert ahogyan reményeink szerint sikerült bemutatnunk, a helyes érzékenység megszerzése a kulturális javak fejlesztése, védelme és hasznosítása területén különféle tényezőktől függ, melyek magukba foglalják a szemináriumi oktatás különböző összetevőinek együttes felelősségét.

A szaktárgyi oktatók között különleges jelentőséggel rendelkeznek a liturgia és az egyháztörténelem tanárai, akik közvetlenebbül és kifejezettebb módon a jó esztétikai érzék kialakítói. Ezenkívül alapvető szerepet kapnak a pasztorál teológia oktatói.

Talán felesleges megjegyezni azt is, hogy az ajánlások, melyekre utaltunk, ezen tárgyakat oktatók részéről, valamint különböző módokon a szemináriumok és a tanulmányi házak teljes oktató személyzetétől nem csekély mértékű elkötelezettséget kívánnak, hogy saját szakmai szintjüket napra készen tarthassák.

26. Ebben a szemléletben bölcs dolog lenne szakirányú képzés szervezése azon felsőfokú végzettségű szakemberek számára, akik megbízást kaphatnak olyan tárgyak oktatására, mint a pasztorál teológia, szent művészet, keresztény régészet, levéltártudomány és könyvtártudomány. Továbbá, ha ez már dicséretes módon megvalósult a világ sok részén és a római pápai főiskolákon,¹⁸ vizsgálni lehetne a rendelkezésre álló erőforrások összehangolását és az egyházi kulturális javakkal tevékenykedő munkatársak képzési tervét minden országban vagy régióban. Ezáltal [az így felkészített oktató személyzetnek] nemcsak a magas fokú tudományos szakképzettség biztosítható, hanem a szükséges teológiai és egyházi érzékenység kialakítása egy szak-felkészítés által ezen tárgyak oktatásához, különösen a szemináriumokban és a tanulmányi házakban.

Miután ilyen szak-felkészítést megvalósító továbbképzéseket létrehoztak, részvételre lehet hívni

---

¹⁸Ilyen kezdeményezések a kulturális örökség területén többek közt a pápai intézmények mellett alakultak: Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica (Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano); Scuola Vaticana di Biblioteconomia (Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano); Pontificio Istituto di Archeologia Christiana (Roma, Italia); Corso Superiore per i beni Culturali della Chiesa (Pontificia Università Gregoriana, Roma Italia). A katolikus egyetemek mellett: Scuola di Specializzazione in Storia dell'Arte (Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano, Italia); Institut des Arts Sacrés (Faculté de Théologie et des Sciences Religieuses, Institut Catholique de Paris, Francia); Curso de Mestrado em Patrimoniologia Sacra (Universidade Católica Portuguesa, Porto, Portugália); Curso de diplomado en Bienes Culturales de la Iglesia (Universidad Iberoamericana, Ciudad del México, Messico); tanfolyamszerű képzések az egyház kulturális javainak megőrzésére és támogatására: (Paul VI Institute for the Arts, Washington, U.S.A.); New Jersey Catholic Historical Records Commission (Seton Hall University, New Jersey, U.S.A.).

azokat a nevelőket és tanárokat, akik alkalmazni fogják ezt a leendő papok képzésének szolgálatát megvalósító oktatási intézményekben, – tekintettel a növendékek felelősségére az Egyház kulturális javainak területén.

27. A leendő papok képzésének ezen a sajátos területén, a témakörök kialakításában szerepet játszanak a az olyan, gyakran oktatott tantárgyak is, melyek egészben vagy részben oktatási anyagként szolgálnak az állami vagy magán egyetemi fakultásokon, a különböző doktori, vagy egyéb speciális kurzusokon. Fontos, hogy az ilyen kulturális intézmények, mindenek előtt azok, melyek katolikus egyetemekhez kapcsolódnak, vonatkoztatási pontot alkossanak, valamint vita és párbeszéd lehetőségét teremtsék a szemináriumok és a tanulmányi házak képzési tevékenységéhez. Hasonló kezdeményezés valószínű meg a múzeumokkal, a könyvtári szakterülettel és a nem egyházi levéltárakkal, melyek gyakran különféle szervezeti formákban figyelemreméltó kulturális tevékenységet végeznek, melyeken a keresztény közösség nem maradhat kívül.

28. Az oktatási értékek számára bizonyosan termékeny hivatkozási pontot jelent az egyházmegyei szakrális művészeti bizottság, vagy más olyan egyházi szervezet, amely pasztorális látásmóddal gondoskodik erről a szakterületről. Személyek, információk és kezdeményezések cseréje ezen intézmények, valamint a szemináriumok és tanulmányi házak között általában egyike a legalkalmasabb irányoknak arra, hogy integrálja a leendő papok képzését a közösség művészeti és kulturális javainak pasztorális szemléletű látásmódjába, és megvalósítsa konkrét felkészítésüket ezen a területen végzett tevékenységükre.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy Excellenciád érzékeny a pasztorális élet összes szempontja iránt, elfogadja aggodalmainkat és az indíttatásokat, melyeket ez a levél tartalmaz, osztozva a Szentatya II. János Pál pápa és a mi gondoskodásunkban azért, hogy az leendő papok képesek legyenek szembenézni azzal a felelősséggel, mely a művészeti örökség és a történelmi emlékek különösen értékes tárgyaihoz kapcsolódik, melyeket őrzésükre és megelevenítésükre bíztak.

Úgy véljük, hogy Excellenciád képes lesz közvetíteni saját alkalmas útmutatásaival együtt ezen levél szövegét a felelősöknek – saját szemináriuma nevelőinek és oktatóinak – azért, hogy módjuk legyen reflektálni az alapvető kérdésekre, melyeket ez a levél motivált. Reméljük, hogy ők azután pontosan, konkrét munkatervben rögzíteni tudják növendékeik intézményes keretek közötti tanulmányi programját, tekintettel egyaránt a hatéves teológiai és filozófiai képzésre és az itt felvázolt indíttatásokat figyelembe vevő átfogó képzési tervre.

Továbbá meglehetősen boldogok lennénk, ha egy papi találkozón Excellenciád tájékoztatást adna arról, hogy a papságtól, képzése kezdetétől egyre nagyobb erőfeszítéseket kérünk, tekintettel felelősségükre az Egyház művészeti és történelmi örökségével kapcsolatban .

Megköszönjük Excellenciád figyelmét és gondoskodását, és valóban hálásak lennénk Önnek, ha minden hasznos információt közölne, melyek az itteni javaslatok saját egyházmegyéjében való konkretizálását érintik, ami lehetővé teszi számunkra, hogy az ilyen tapasztalatokkal hasznára legyünk más egyházmegyéknek.

Miközben nekünk az az alkalom adatott, hogy kifejezzük Önnek mély tiszteletünket, maradunk Excellenciád és Főtisztelendőséged iránt a legalázatosabbak.

Francesco Marchisano titkár
Mons. Paolo Rabitti másodtitkár